

ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE

Raport privind activitatea din anul 2003

I. Potrivit Constituției și Legii sale organice, Înalta Curte de Casație și Justiție, instanță de vârf a puterii judecătorești din România, are ca principală atribuție să vegheze la interpretarea și aplicarea corectă a legii, urmărind să asigure unitatea de jurisprudență.

1. Înalta Curte de Casație și Justiție, care a funcționat sub denumirea de Curte Supremă de Justiție până în octombrie 2003, când a fost aprobată revizuirea Constituției, este organizată în 4 secții, cu competențe strict determinate, constituindu-se, după caz, în complet format din 9 judecători sau în Secții Unite, cu totalitatea membrilor Curții.

În temeiul art.21 din Legea nr.56/1993, Înalta Curte de Casație și Justiție judecă în cadrul secțiilor sale, în raport cu competențele stabilite prin codurile de procedură, recursurile declarate în cauzele civile, în litigiile de muncă, în cauzele penale soluționate de instanțele civile și militare, în materie comercială, de contencios administrativ, de expropriere și în materie fiscală.

2. În raport cu competența fiecăreia, cele 4 secții ale Înaltei Curți de Casație și Justiție au mai soluționat, în anul 2003, recursurile în anulare declarate împotriva hotărârilor pronunțate de celelalte instanțe, urmând ca, în viitor, să judece într-o asemenea cale de atac numai în materie penală.

3. Secțiile Curții de Casație au mai soluționat, potrivit competenței specifice, cererile de strămutare pentru motivele prevăzute în codurile de procedură, conflicte de competență și alte cereri prevăzute de lege.

4. Înalta Curte de Casație și Justiție a mai judecat, în primă instanță, cauze penale privind membri ai Parlamentului, generali, magistrați, precum și alte cauze.

5. Constituită în complet format din 9 judecători, instanța supremă a judecat recursurile în cauzele soluționate de secții în primă instanță, recursuri în anulare în cauzele în care secțiile Curții au pronunțat sentințe rămase definitive prin nerecurare ori decizii în soluționarea recursurilor, precum și contestații ale magistraților împotriva hotărârilor Consiliului Superior al Magistraturii și a Comisiei de disciplină de pe lângă Ministerul Public.

De asemenea, Înalta Curte de Casație și Justiție s-a constituit în Secții Unite pentru judecarea unor recursuri în anulare ce au vizat decizii pronunțate în recurs de Completul de 9 judecători în materie penală, pentru judecarea recursurilor în interesul legii ce au fost declarate sau în vederea sesizării Curții Constituționale pentru controlul constituțional- lității legilor înainte de promulgare, în anul expirat neavând de examinat nici un caz de schimbare a jurisprudenței proprii.

În îndeplinirea acestor atribuții, activitatea Curții de Casație a fost caracterizată de urmărirea a două finalități esențiale. Prima constă în asigurarea evoluției instituțiilor de drept într-un mod armonios și echilibrat, ca efect al deciziilor prin care s-au promovat tendințele de progres economic și social. Cea de a doua finalitate s-a realizat prin cenzurarea hotărârilor de speță, pentru a se asigura, în cazurile particulare, respectarea regulilor de procedură și recunoașterea intereselor legitime de fond ale părților, protecția drepturilor și libertăților

individuale în conformitate cu principiile stabilite prin Convenția pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, precum și prin celelalte documente internaționale la care România este parte.

II.1. La începutul anului 2003, instanța supremă avea 95 de judecători în funcție, număr care s-a diminuat în cursul lunii martie la 89, ca urmare a nereinvestirii a 6 judecători cărora le expirase mandatul, pentru ca în decembrie, prin reînvestiri și noi numiri, să se ajungă la un număr total de 96 judecători în funcție.

2. În cadrul instanței supreme au mai funcționat 53 magistrați asistenți și 112 grefieri, numărul acestora crescând, în ultima parte a anului, la 59 magistrați asistenți și, respectiv, 117 grefieri.

3. În această compunere, Curtea de Casație a trebuit să facă față unui volum covârșitor de cauze, a cărui creștere din ultimul timp, determinată mai ales de noua reglementare dată recursului în materie civilă prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr.58/2003, impune eforturi sporite.

III.1. În anul 2003 s-au aflat pe rolul instanței supreme 43.201 cauze (cu 8.482 mai multe decât în anul precedent), din care au fost judecate 22.323, rămânând nesoluționate, la sfârșitul anului, 20.878 procese.

Pe secții, evoluția cauzelor se prezintă astfel:

- la Secția penală s-au aflat pe rol 7.721 cauze (cu 132 mai multe decât în anul 2002), din care s-au judecat 6.197, rămânând nesoluționate 1.523 dosare;
- la Secția civilă s-au aflat pe rol 17.527 cauze (cu 9.598 mai multe decât în anul 2002), din care s-au soluționat 5.557, iar 11.970 au rămas nesoluționate;
- la Secția comercială s-au aflat pe rol 8.619 cauze, din care s-au soluționat 5.247, iar 3.372 au rămas nejudicate;
- la Secția de contencios administrativ s-au aflat pe rol 8.526 cauze (cu 1.907 mai multe decât în anul 2002), din care s-au soluționat 4.640, iar 3.886 au rămas nejudicate;
- la Secțiile Unite și Completul de 9 judecători s-au aflat pe rol 808 cauze (cu 536 mai multe decât în anul 2002), din care s-au soluționat 682, iar 126 au rămas nejudicate.

Este semnificativ că numărul cauzelor aflate pe rolul instanței supreme în anul 2003 (43.201) a fost aproape de trei ori și jumătate mai mare decât în 1995 (13.217), precum și de peste patru ori mai mare decât în anul 1994.

2. Prin recenta adoptare de către Senat a variantei sale privind Legea pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr.58/2003 s-a făcut un pas important pe linia asigurării unui conținut mai rațional noilor reglementări referitoare la competența de judecare a recursului. Acest conținut, însă, este încă departe de a satisface pe deplin cerințele unei

reglementări care să asigure consolidarea Înaltei Curți de Casație și Justiție ca instanță supremă de control judiciar și de realizare a unității de jurisprudență pe întreg teritoriul României.

De aceea, va trebui să se acționeze cu stăruință susținută pentru examinarea și preluarea, în cadrul variantei ce se va adopta în Camera Deputaților, a propunerilor ce nu s-a reușit să fie acceptate de Senat.

În măsura în care se va reuși ca Parlamentul României, prin cele două Camere ale sale, să răspundă acestor deziderate de reglementare, Înalta Curte de Casație și Justiție nu ar mai fi pusă în situația de a rămâne dezarmată în fața avalanșei de cauze ce s-ar putea finaliza și la tribunale sau curți de apel, cu asigurarea tuturor garanțiilor de aplicare a legilor în spiritul în care au fost elaborate.

Perspectiva blocării activității instanței supreme în ipoteza în care nu s-ar adopta modificările legislative vizând restrângerea competenței sale de a judeca în recurs este demonstrată de faptul că după data de 27 august 2003, când a intrat în vigoare Ordonanța de urgență a Guvernului nr.58/2003, au fost primite, pentru soluționare, 10.624 recursuri supuse procedurii admisibilității în principiu, din care 7.888 la secția civilă, 1.652 la secția comercială, 1.173 la secția de contencios administrativ și 1 la Completul de 9 judecători. Însăși această situație, privind tendințele din cele 4 luni ce s-au succedat după adoptarea ordonanței, impune concluzia că într-un an întreg ar putea intra la instanța supremă un număr imprevizibil de dosare.

Din cele 10.624 recursuri intrate pentru examinarea admisibilității în principiu, au fost soluționate 811, din care 465 prin admitere în principiu, iar 346 prin respingere sau anulare.

3. În ceea ce privește evoluția de ansamblu a cauzelor, se relevă următoarele date:

La sfârșitul anului 2002 au rămas nesoluționate 12.469 cauze, la care s-au adăugat 30.732 intrate în cursul anului 2003, iar din totalul de 43.201, câte s-au aflat pe rol, s-au judecat 22.323, rămânând nesoluționate 20.878 (din acestea 9813 recursuri pentru examinarea admisibilității în principiu).

Din totalul de 22.323 cauze soluționate în cursul anului 2003, 6.197 sunt penale, 5.557 civile, 5.247 comerciale, 4.640 de contencios administrativ, iar 682 ale Completului de 9 judecători și Secțiilor Unite.

IV.1. Confruntată cu o varietate practic nelimitată de spețe, din cele mai diferite domenii de activitate, Înalta Curte de Casație și Justiție a fost preocupată să soluționeze procesele avute pe rol în strictă conformitate cu dispozițiile legale aplicabile, urmărind promovarea cu consecvență a principiilor constituționale și asigurarea interpretării normelor de drept prin prisma priorității reglementărilor internaționale ori de câte ori sunt vizate drepturile fundamentale ale omului.

Pe linia realizării acestor finalități, prin deciziile pronunțate în materie penală s-au clarificat probleme de drept care s-au referit la aplicarea legii penale în spațiu și în timp, la aplicarea legii penale mai favorabile în cazul pedepselor definitive, la trăsăturile esențiale ale unor infracțiuni, cu accent pe necesitatea prevederii infracțiunii în legea penală și pe criteriile de

apreciere a pericolului social, la distincțiile dintre tentativă și infracțiune consumată.

Au fost stabilite criteriile de distincție între unitatea de infracțiune și pluralitatea de infracțiuni, între diverse forme de participație penală, s-au rezolvat probleme controversate privind tratamentul aplicabil în cazul pluralității de infracțiuni.

Atenție deosebită s-a acordat examinării cauzelor care înlătură caracterul penal al faptei, relevându-se îndeosebi criteriile de aplicare a dispozițiilor referitoare la legitima apărare în noua concepție dată acestei instituții prin recenta modificare legislativă.

De asemenea, prin numeroase decizii s-au rezolvat probleme controversate de individualizare și aplicare a pedepsei, s-au făcut precizări cu privire la tratamentul penal aplicabil minorilor, la condițiile în care se iau și se execută anumite măsuri de siguranță.

Cele mai numeroase decizii de principiu în materie penală au clarificat chestiuni privind trăsăturile specifice ale infracțiunilor prevăzute în partea specială a Codului penal și în diverse legi speciale, scoțându-se în evidență, în multe cazuri, elementele caracterizante și cele de diferențiere dintre anumite fapte penale.

2. În materia dreptului procesual penal, s-au adoptat soluții de principiu referitoare la sesizarea instanței și lipsa autorizării organului competent, la condițiile exercitării acțiunii civile și soluțiile ce se pot pronunța în raport cu natura pretențiilor și cu temeiurile juridice pe care se bazează.

De asemenea, s-au ivit chestiuni controversate cu privire la competență, la incompatibilități și recuzare, la mijloacele de probă și administrarea probelor.

Măsurile preventive, în care privință s-au adoptat succesiv, în cursul anului 2003, mai multe acte normative, au constituit obiect de preocupare specială în cadrul Secției penale și la Completul de 9 judecători, unele din soluțiile pronunțate având nu numai rol îndrumător pentru celelalte instanțe, ci au constituit chiar precedente care au fost, apoi, consacrate legislativ.

Se relevă în acest sens că, datorită unor reglementări legislative deficitare, s-a creat o practică judiciară neunitară privind compunerea instanței la soluționarea propunerii făcute de procuror, în cursul urmăririi penale, de arestare preventivă a învinuitului sau inculpatului în cauze privind infracțiuni de corupție, ori a propunerilor de prelungire a arestării.

În soluționarea recursului în anulare declarat într-o asemenea cauză, Completul de 9 judecători al Înaltei Curți a pronunțat la 25 iulie 2003 o decizie de principiu, rezolvarea ce s-a dat fiind ulterior preluată și consacrată legislativ prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr.109 din 24 octombrie 2003.

Secția penală, de asemenea, a pronunțat decizii privind obligativitatea desemnării apărătorului din oficiu în cazul confirmării măsurii internării medicale a făptuitorului, dispusă provizoriu de procuror în cursul urmăririi penale, precum și în legătură cu data de la care curge termenul de apel în cazul în care partea a lipsit de la dezbateri și de la pronunțare, dar apărătorul a fost prezent.

Tot în materie de drept procesual penal, au fost soluționate probleme de interpretare a dispozițiilor legale privind plângerile îndreptate contra actelor procurorului din timpul urmăririi penale, referitoare la judecata în primă instanță și mai ales în legătură cu căile de atac ce se pot exercita împotriva hotărârilor pronunțate în diferite etape procesuale.

3. În materia dreptului civil, ca și în anii precedenți, s-au pronunțat numeroase decizii privind dreptul de proprietate, din care cele mai multe se referă la restituirea de imobile preluate în mod abuziv sau la reconstituirea dreptului de proprietate asupra terenurilor.

Au fost soluționate, de asemenea, litigii privind contracte de vânzare-cumpărare, de prestări servicii, de depozit, de donație, de împrumut, de închiriere, de întreținere, de mandat.

S-au soluționat și litigii care s-au referit la răspunderea civilă delictuală, accent deosebit punându-se, în ultimul timp, mai ales pe modul de stabilire a daunelor morale, pe determinarea răspunderii statului pentru erori judiciare.

S-au mai pronunțat decizii prin care s-a consacrat principiul irevocabilității acceptării moștenirii, prin care s-a constatat imprescriptibilitatea acțiunii în anularea înregistrării mărcii cu rea-credință, precum și imprescriptibilitatea acțiunii în constatarea nulității absolute a înscrisurilor falsificate.

4. În materia dreptului familiei, s-au pronunțat decizii prin care s-a consolidat ideea de a se ține totdeauna seama de interesele copilului atunci când se soluționează cererile părinților de a li se înapoia copilul minor aflat la altă persoană, au fost adoptate soluții de principiu privind declararea judecătorească a abandonului de copii.

5. Au fost rezolvate chestiuni legate de recunoașterea și executarea de hotărâri străine în România, precum și de recunoașterea actelor unui stat străin de schimbare a numelui cetățeanului român stabilit pe teritoriul aceluia stat.

6. În materia dreptului muncii, s-au pronunțat soluții cu privire la termenul în care măsura desfacerii contractului de muncă poate fi contestată de salariat, precum și la neimputabilitate în cazul obiectelor de inventar degradate datorită condițiilor improprie de depozitare, dacă salariatul a sesizat conducerea unității pentru a lua măsuri de înlăturare a acelor condiții.

7. În materia dreptului comercial, s-au pronunțat decizii referitoare la dizolvarea societăților comerciale pe motiv de neînțelegeri grave între asociați ce împiedică funcționarea societății, la condițiile în care se poate dispune excluderea din societate, la condițiile aplicării dispozițiilor speciale privind întreprinderile mici și mijlocii în cazul contractului de vânzare-cumpărare a activelor patrimoniale disponibile.

S-a stabilit că prelungirea contractului de asociere în participațiune printr-un act adițional nu-l transformă într-un contract de locațiune deoarece, într-un astfel de caz, nu operează tacita relocațiune.

Au fost date soluții privind modul de calcul a daunelor moratorii în cazul plății cu întârziere a dividendelor.

S-au rezolvat probleme cu privire la exigibilitatea termenului în cazul plăților eşalonate, la

compensare în cazul debitorului ce-și îndeplinește cu bună credință obligațiile contractuale, care are, la rândul său, o creanță împotriva creditorului reclamant, în legătură cu posibilitatea asiguratorului de a se subroga în drepturile asiguratului în limitele sumei plătite, precum și referitor la consecințele neplății primelor de asigurare conform contractului de asigurare.

S-a decis că procesele-verbale de licitație privind închirierea unui spațiu comercial au forță obligatorie, cu atât mai mult atunci când, în contractul de închiriere încheiat între părți, este menționată clauza potrivit căreia, în cazul neexecutării obligației de plată a chiriei, chiriașul va fi obligat la cuantumul chiriei menționat în procesul-verbal de licitație.

8. În materia dreptului administrativ, s-a decis, în temeiul art.1 din Legea nr.29/1990, că poate fi atacat în contencios administrativ refuzul nejustificat de rezolvare a cererii referitoare la un drept recunoscut de lege, iar nu și răspunsul care nu mulțumește pe petiționar. S-a considerat că autoritatea administrativă este obligată doar să răspundă la sesizare și nu să și rezolve favorabil cererea.

Pe aceeași linie, s-a apreciat că rezolvarea nefavorabilă a unei cereri adresate autorității administrative nu echivalează cu un refuz nejustificat dacă soluția dată cererii a avut temei legal.

S-a mai stabilit că și certificatul de atestare a dreptului de proprietate este un act administrativ supus cenzurii instanței de contencios administrativ, acțiunea urmând a fi exercitată în termenele prevăzute în art.5 din Legea nr.29/1990.

S-a apreciat, însă, că evaluarea competenței manageriale a cadrului didactic de conducere constituie un atribut exclusiv al organelor menționate în Legea nr.84/1995 a învățământului și în Statutul cadrelor didactice aprobat prin Legea nr.128/1997, astfel că nu poate face obiectul controlului judecătoresc în contencios administrativ.

În aplicarea prevederilor Legii nr.215/2001 a administrației publice locale, s-a decis că primarul nu are calitatea de a ataca în fața instanței de contencios administrativ hotărârile adoptate de consiliul local.

De asemenea, s-a stabilit că instanța de contencios administrativ este competentă să verifice legalitatea actelor cu caracter administrativ ale Uniunii Avocaților din România, care este cuprinsă și face parte din sistemul autorităților publice, precum și că decizia de respingere a cererii de primire în profesia de avocat cu scutire de examen este act administrativ de autoritate cenzurabil pe calea contenciosului administrativ.

S-a considerat că, în cazul reorganizării instituției, dacă s-au adus la îndeplinire obligațiile legale de a se face demersuri pentru a se asigura un alt post pentru funcționarul public eliberat din funcție, dar nu au existat posturi libere, actul de încetare a funcției nu poate fi considerat nelegal.

9. În materia dreptului procesual civil, s-au rezolvat probleme referitoare la competență, stabilindu-se că o cerere având ca obiect majorarea despăgubirilor civile convenite ca urmare a unui accident de muncă, întemeiată pe dispozițiile art.998 din Codul civil, este de competența judecătoreiei, iar nu a tribunalului care soluționează conflictele de muncă.

S-a mai decis că litigiile referitoare la bunuri imobile care fac parte din fondul de comerț au natură comercială și se soluționează de instanțele comerciale.

De asemenea, s-a considerat că acțiunea întemeiată pe prevederile Legii nr.10/2001, prin care se solicită anularea dispoziției primarului de restituire în natură a imobilului preluat în mod abuziv, este de competența instanței civile, iar nu a instanței de contencios administrativ.

S-a decis că, întrucât competența de încuviințare a executării silite revine judecătoriei, ca instanță de executare, pentru rațiune de simetrie, tot judecătoriei îi revine și competența de soluționare în primă instanță a cererii de întoarcere a executării în vederea restabilirii situației anterioare executării.

S-a stabilit că invocarea unui temei de drept eronat nu poate influența justa soluționare a cauzei, deoarece instanței îi revine atribuția de a stabili cadrul legal procesual în raport cu pretențiile formulate.

În cazul imobilelor naționalizate în baza Decretului nr.92/1950, s-a stabilit că, indiferent dacă imobilul a fost sau nu înstrăinat unor subdobânditori, în litigiile în care se dispută dreptul de proprietate asupra acestuia și instanțele judecătorești sunt chemate să stabilească valabilitatea titlului, în sensul art.6 din Legea nr.213/1998, unitatea administrativ-teritorială are calitate procesuală pasivă.

Au fost pronunțate decizii prin care s-a subliniat caracterul obligatoriu al dispozițiilor instanței de recurs cu privire la problemele de drept dezlegate.

De asemenea, s-a hotărât că poate face obiect al contestației în anulare speciale numai o hotărâre pronunțată în recurs, iar nu și o hotărâre pronunțată în revizuire.

V. Conchizând, se impune a se sublinia că Înalta Curte de Casație și Justiție, prin eforturile susținute ce le-a depus, a reușit să-și îndeplinească atribuțiile de control jurisdicțional și de realizare a unității de jurisprudență prevăzute prin Legea sa organică și dispozițiile de ordin constituțional.

Se cuvine a se releva că aceste realizări s-au obținut în condițiile existenței pe rolul său a unui volum vădit sporit de dosare, față de alți ani, cu tendințe spectaculoase de creștere, determinate în primul rând de noua reglementare a competenței de judecată a recursului în materie civilă, ceea ce va pune instanța supremă în situația de a nu mai putea funcționa.

Semnalăm, în acest sens, că dacă în luna ianuarie a anului trecut au intrat, la instanța supremă, un număr total de 1.403 dosare, în aceeași lună din anul 2004 au intrat, pentru judecată, un număr de 11.213 dosare, adică de opt ori mai multe. Este semnificativ că această creștere este și mai accentuată la Secția civilă, unde numărul dosarelor intrate în prima lună din noul an a crescut de 17 ori în comparație cu cele intrate în aceeași lună a anului trecut (7.476 față de 436).

Evoluția ce rezultă din compararea doar a acestor cifre justifică temerea că, la nivelul unui an întreg, instanța supremă ar putea fi copleșită sub povara a aproximativ 140.000 – 150.000 dosare, din care mai mult de 100.000 ar intra numai la Secția civilă.

De aceea, orice mărire a numărului de judecători, de magistrați asistenți și personal auxiliar ar putea să nu însemne nimic în fața valului imens de dosare, în continuă creștere, cu care este asaltată instanța supremă.

O astfel de tendință, firească perioadei de tranziție și post-tranziție, nu poate fi stăvilită decât printr-o redistribuire radicală a competenței de judecată în recurs. A considera altfel, ar însemna să nu se țină seama de realitățile specific românești din această perioadă grea, când revenirea la vechiul sistem de proprietate, în condițiile în care alte valori aveau prioritate, impune reconsiderarea unor mentalități și sădirea încrederii în dreptatea primei judecăți.

Or, posibilitatea de a investi direct instanța supremă cu judecarea recursului, până și în cele mai banale cauze, este prea seducătoare pentru ca părțile să nu o încerce, mai ales că, măgulitor pentru noi, se mai menține încă tradiționala încredere în verdictele Înaltei Curți de Casație.

Dar, pentru a nu zdruncina această periculoasă încredere, forul legislativ și autoritatea având inițiativa legislativă trebuie să acționeze neîntârziat pentru degajarea instanței supreme de această competență copleșitoare, pentru a o lăsa să-și exercite importante atribuții ce-i revin în cadrul unei competențe de judecată rezonabile.

O asemenea modificare de competență ar fi agreată și de cea mai mare parte a justițiabililor, care, gândind realist, se simt frustrați de posibilitatea de a exercita calea de atac a recursului, mai ales în cauze de mai mică importanță, datorită distanțelor mari pe care ar trebui să le parcurgă pentru a se prezenta la instanța supremă și termenelor îndelungate pe care ar trebui să le accepte datorită aglomerării inevitabile a acestei unice instanțe cu un volum de dosare căruia nu i-ar putea face față.

Totodată, în acest ultim ceas al procesului de restructurare legislativă, declanșat în cadrul acțiunii de reformă a justiției, se cuvine să fie atrasă din nou atenția asupra pericolului de degradare a rolului Înaltei Curți de Casație și Justiție prin înlăturarea legii sale organice proprii.

Rațiuni de bună tradiție românească, reglementarea organizării și funcționării prin lege proprie a instanțelor supreme din numeroase alte țări și, mai ales prevederea de la art.126 alin.4 din Constituție, potrivit căreia „Compunerea Înaltei Curți de Casație și Justiție și regulile de funcționare a acesteia se stabilesc prin lege organică”, impun menținerea unei legi organice proprii pentru suprema instanță de judecată din România, în lume existând 73 de țări în care curțile de casație au legi proprii, de organizare și funcționare, în raport cu celelalte instanțe.